

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อยังผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสังคมอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้วางขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ 3 ระดับ ดังนี้

3.1 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยค้นคว้าเพื่อให้รับทราบแนวคิดชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศลำน้ำน่านที่ทำให้เกิดความยั่งยืนและสามารถเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นๆ ได้นำแนวคิดไปขยายในชุมชนของตนเอง

1. ชุมชนบ้านหาดผาชน ตำบลเมืองจัง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน แนวคิดในการนำวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นเงื่อนไขในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของชุมชน
2. บ้านหาดผาชนกับการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเดิมกับการพัฒนาภายใต้วัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
3. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านหาดผาชน อันเนื่องมาจากแนวคิดการนำวัฒนธรรมมาใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ประชากรทั่วไปที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหาดผาชน จำนวน 126 หลังคาเรือน 562 คน
2. ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการศึกษาวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลและเป็นกลุ่มเฉพาะที่สามารถให้ข้อมูล อย่างถูกต้อง เช่น ผู้นำในหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและเป็นผู้นำทางธรรมชาติ ทุกกลุ่มเป้าหมายเช่นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ หมอผีประจำหมู่บ้าน ผู้นำพิธีกรรมอื่นๆ
3. คณะกรรมการบริหารเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในหมู่บ้าน จำนวน 20 คน
4. ผู้นำกลุ่มสตรี,กลุ่มเยาวชน,กลุ่มอาชีพอื่นๆ จำนวน 21 คน

5. คณะกรรมการหมู่บ้านในชุมชนหมู่บ้านหาดผาขน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Group Discussion) เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดของชุมชน เช่น การสังเคราะห์ข้อมูล ร่วมกันจัดทำระบบข้อมูลพร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้อง

6. ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของประชากรในชุมชนทั้งทางด้านบวก - ด้านลบ ต่อการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในหมู่บ้าน และเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมระหว่างก่อนการอนุรักษ์ และหลังการอนุรักษ์ ว่ามีความรู้สึกร้อย่างไรกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง

3.3 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

1. สำรวจศึกษาค้นคว้ากระบวนการและวิธีการแนวคิดของกลุ่มที่เข้าไปศึกษาถึงสภาพปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ
2. จัดเวทีเสวนาระหว่างแกนนำกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมเดิมของชุมชนเพื่อนำมาจัดลำดับข้อมูล
3. สำรวจสภาพพื้นที่และสุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ
4. สัมภาษณ์สนทนาเป็นรายบุคคลตัวแทนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในชุมชนทุกกลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลจากการที่ลงไปศึกษาสืบค้นลักษณะของเพิ่มรูปภาพ

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1. ศึกษาเอกสารงานที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่มีผู้ดำเนินการมาก่อนในประเด็นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์สัตว์น้ำ
2. ศึกษาหลักการก่อเกิดแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีการบันทึกไว้ตลอดจนถึงสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น VDO, CD, VCD
3. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นำ ชาวบ้านคณะกรรมการที่เป็นแกนนำกลุ่มเป้าหมาย
4. จัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้ศึกษาสืบค้นแต่ละกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาข้อแตกต่างของการดำเนินงานในแต่ละแห่ง

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ ผู้ศึกษาเป็นผู้เริ่มตั้งคำถามและเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
2. การสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตของผู้วิจัยที่เข้าไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลจึงตั้งข้อสังเกตแบบพฤติกรรมรายบุคคลและแบบตั้งคำถามป้อนกลับ
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการจัดเวทีสนทนากลุ่มระดับแกนนำ และผู้รู้ เพื่อนำไปสู่การเลือกสรรข้อมูลทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
4. การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสนทนาเฉพาะกลุ่มที่เป็นแกนนำหลัก ซึ่งได้เกี่ยวกับเหตุการณ์มาตลอดและสามารถวิเคราะห์ให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่เป็นจริงที่ได้จากการลงไป ปฏิบัติเพื่อยังผลที่จะทำให้เกิดข้อเท็จจริงในการรวบรวมข้อมูลนำเสนอรูปแบบการวิจัย ซึ่งใช้วิธีการดังนี้

1. การสำรวจเอกสารข้อมูลจากงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำ นำมาร่วมตรวจสอบผู้นำ ชุมชน
2. การสำรวจแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในจังหวัดน่าน ว่ามีที่ชุมชนไหนบ้าง
3. การสัมภาษณ์เจาะลึกโดยประเด็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด สัมภาษณ์ผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำถึงแนวคิดและวิธีการ
4. การจัดเวทีเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เฉพาะชุมชนแกนนำเครือข่าย
5. การศึกษาผลกระทบที่เป็นทั้งทางบวกและทางลบ
6. การอ้างอิงวัฒนธรรมชุมชนนำมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปของการพรรณนา ซึ่งแบ่งเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนและบริบทของชุมชนที่ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ บ่งบอกถึงลักษณะของการก่อตั้งชุมชนศึกษาถึงชาติพันธุ์ว่ามาจากไหน เหตุใดถึงมาตั้งชุมชนที่แห่งนี้ความเชื่อวิถีวัฒนธรรมเดิมเป็นอย่างไร
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อกิจกรรมเช่น
 - ก. ความสำเร็จในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ
 - ข. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม
 - ค. วิถีวัฒนธรรมความเชื่อมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร
3. แนวคิดและวิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกันกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการพึ่งตนเอง
4. จัดทำแผนที่เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจังหวัดน่าน
5. จำแนกจัดหมวดหมู่ชนิดของปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ
6. จัดระบบความเหมาะสมของข้อมูลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ
7. สรุปผลการวิจัยต่อชุมชน
8. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็นเอกสาร